

PAWEŁ LAURETI VIGNOLO GAŁKOWSKI*

REFORMA WŁOSKIEJ REGULACJI SPÓŁKI
Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ:
SYSTEMOWA ZMIANA CZY TYLKO REAKCJA
NA KRYZYS GOSPODARCZY?

1. WSTĘP

Od wielu lat trwa w Europie dyskusja na temat reformy regulacji obowiązkowego kapitału zakładowego w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością. W związku z coraz powszechniejszym postulatem zniesienia minimum kapitałowego (obniżenia do 1 euro względnie 1 złotego) wskazuje się na potrzebę zapewnienia wierzycielom spółek z o.o. adekwatnej ochrony, która rekompensowałaby brak ustawowego nakazu wyposażenia tych spółek w kapitał o określonej wysokości. Debata ta, toczona w doktrynie państw europejskich¹ (w tym także w Polsce), nie ominęła również Włoch, gdzie jednak katalizatorem zmian w prawie w zakresie struktury kapitałowej spółek z o.o. był ostatni kryzys finansowy i gospodarczy. Przeprowadzona w tak wyjątkowych warunkach reforma polegała na wprowadzeniu do porządku prawnego nowych podtypów normatywnych spółki z o.o. o minimalnym kapitale zakładowym w wysokości 1 euro oraz na przyjęciu w ich konstrukcji kilku specyficznych rozwiązań, które wyróżniają się oryginalnością na tle tych regulacji przewidzianych w innych państwach europejskich. W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione nowe włoskie regulacje w nadziei wniesienia przydatnego wkładu do dyskusji, która aktualnie ma miejsce na ten temat w Polsce.

* Autor jest doktorantem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

¹ Szerzej na ten temat zob. G.B. Portale: *Società a responsabilità limitata senza capitale sociale e imprenditore individuale con „capitale destinato”* (*Capitale sociale quo vadis*), *Rivista delle Società* 2010, s. 1237.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (*società a responsabilità limitata* — S.r.l., dalej zwykła spółka z o.o.) została pierwotnie skonstruowana jako „mała spółka akcyjna”². Zmiany, jakim podlegały regulacje tej spółki, miały na celu przede wszystkim dostosowanie ich do zmieniającego się prawa europejskiego. Sytuacja uległa zmianie dopiero w 2003 r., kiedy to w rezultacie szerokiej reformy prawa spółek³ przyjęto dla spółki z o.o. model bardziej elastyczny, pozwalający nawet (choć wyłącznie w odniesieniu do organizacji wewnętrznej) na zbliżenie do modelu organizacyjnego, który występuje w spółkach osobowych⁴. Ostatnia reforma regulacji spółki z o.o. nastąpiła w 2012 r. i jest przedmiotem niniejszego opracowania. Podkreślić jednak trzeba, że reforma ta nastąpiła w dwóch etapach i wprowadziła nie jeden, lecz dwa modele (normatywne podtypy) spółki z o.o., w których kapitał zakładowy może wynosić 1 euro. W styczniu 2012 r. ustawodawca włoski wprowadził spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością „uproszczoną” (*società a responsabilità limitata semplificata* — S.r.l.s., dalej jako „uproszczona spółka z o.o.”), a w czerwcu tego roku drugi model — spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością „o niskim kapitale” (*società a responsabilità limitata a capitale ridotto* — S.r.l.c.r., dalej jako „spółka z o.o. o niskim kapitale”)⁵. Z tą sytuacją wiąże się kilka konsekwencji. Pierwsza dotyczy odmiennych źródeł prawa tych dwóch normatywnych podtypów spółki z o.o.: art. 3 dekretu D.L. nr 1 z dnia 24 stycznia 2012 r.⁶ (przekształcony w ustawę L 27 z dnia 24 marca 2012 r.)⁷ wprowadził do włoskiego porządku prawnego model uproszczonej spółki z o.o., natomiast art. 44 dekretu D.L. nr 83 z dnia 22 czerwca 2012 r.⁸ (przekształcony w ustawę L 134 z dnia 7 sierpnia 2012 r.)⁹ zawiera regulację spółki z o.o. o niskim kapitale. Po drugie, pierwszy z wymienionych aktów prawnych doprowadził do zmiany włoskiego kodeksu cywilnego (dalej w.l.k.c.)¹⁰ i umieszczenia regulacji uproszczonej spółki z o.o. w tym kodeksie obok innych typów spółek osobowych i kapitałowych. Natomiast regulacja modelu spółki z o.o. o niskim kapitale pozostała w odrębnej, wyżej wymienionej ustawie. Taka decyzja legislacyjna budzi w doktrynie wątpliwości z punktu widzenia spójności włoskiego prawa spółek¹¹.

² F. Galgano: *Diritto Commerciale Le Società*, XVIII Ed., Bologna 2012, s. 463.

³ D.lgs 6/2003. Należy zaznaczyć, że we Włoszech źródłem prawa spółek jest zasadniczo, choć nie wyłącznie, księga V, tytuł V kodeksu cywilnego z 1942 r. ze zm.

⁴ F. Galgano: *Diritto Commerciale...*, op. cit., s. 463.

⁵ Cytaty w artykule podawane są w tłumaczeniu własnym.

⁶ Gazzetta Ufficiale z 24 stycznia 2012 r., nr 19, Supplemento Ordinario nr 18.

⁷ Gazzetta Ufficiale z 24 marca 2012 r., nr 71, Supplemento Ordinario nr 53.

⁸ Gazzetta Ufficiale z 26 czerwca 2012 r., nr 147, Supplemento Ordinario nr 129.

⁹ Gazzetta Ufficiale z 11 sierpnia 2012 r., nr 187, Supplemento Ordinario nr 171.

¹⁰ Pod nowym art. 2463bis.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. M. Cian: *S.r.l., s.r.l. semplificata, S.r.l. a capitale ridotto. Una nuova geometria del sistema o un sistema disarticolato?*, Rivista delle Società 2012, s. 1101.

2. UPROSZCZONA SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Jak wynika z samego tytułu, który został nadany art. 3 dekretu D.L. nr 1 z 2012 r., głównym celem wprowadzenia uproszczonej spółki z o.o. było ułatwienie osobom w młodym wieku dostępu do ograniczonej odpowiedzialności i, tym samym, wsparcie inicjatywy gospodarczej tej kategorii społecznej¹². Ten polityczno-gospodarczy motyw działania ustawodawcy może być zrozumiały, jeżeli weźmie się pod uwagę wspomniany wyżej kryzys gospodarczy, który dotknął Włochy, a w szczególności problem bezrobocia, często strukturalnego, właśnie wśród osób w młodym wieku¹³. Realizacji tak postawionego celu służyć miało ustalenie progu wiekowego przez jej współników, przekroczenie którego wyłączało możliwość skorzystania z tej formy spółki.

Próg wiekowy dotyczący współników jest więc pierwszą i najważniejszą cechą uproszczonej spółki z o.o. Spółka ta może bowiem powstać na mocy umowy (względnie aktu założycielskiego spółki jednoosobowej) zawartej wyłącznie przez osoby fizyczne, które nie ukończyły 35 lat w chwili jej powstania¹⁴. W ustawie nie uregulowano konsekwencji prawnych przekroczenia przez jednego (lub kilku) ze współników wspomnianego progu wiekowego. Możliwe jest przyjęcie, że okoliczność ta jest bez znaczenia dla bytu spółki uproszczonej¹⁵ bądź też, że w takim wypadku uproszczona spółka z o.o. powinna zostać rozwiązana lub przekształcona w inny podtyp spółki z o.o., tj. w spółkę o niskim kapitale (por. niżej)¹⁶.

Uproszczona spółka z o.o. podlega dalszym poważnym ograniczeniom ustawowym. Pierwsze z nich dotyczy zarządu, w którego skład mogą wchodzić wyłącznie osoby fizyczne będące współnikami¹⁷. Drugie, istotniejsze ograniczenie dotyczy obrotu udziałami tej spółki i polega na wyłączeniu, pod rygorem nieważności, ich zbycia aktem *inter vivos* osobom prawnym lub osobom fizycznym niespełniającym wspomnianego warunku progu wiekowego¹⁸. Ustawa nie wyłącza natomiast moż-

¹² Szerzej zob. M. Iori: *S.R.L. Semplificata e A Capitale Ridotto*, Sistema Frizzera 24, Gruppo 24 Ore, 2012, s. 10 oraz V. Salafia: *La società a responsabilità limitata semplificata e il tribunale delle imprese*, Le Società, Mensile di Diritto e Pratica Commerciale Societaria e Fiscale 2012, nr 2, s. 154.

¹³ Przykładowo, włoski urząd statystyczny ISTAT na miesiąc styczeń 2013 r. podaje, że dla osób w wieku 15–24 lat poziom bezrobocia wynosił 38,7% (<http://www.istat.it/it/archivio/83729>).

¹⁴ Art. 2463bis ust. 1 wł.k.c.

¹⁵ Wykładnię taką przyjęto np. w okólniku Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych (Circolare Assonime) nr 29/2012: *La società a responsabilità limitata a capitale ridotto*, Rivista delle Società 2012, s. 1278, we wskazówkach Komitetu Międzyregionalnego Rad Notariatu Trzech Wenecji (Orientamento del Comitato Interregionale dei Consigli Notarili delle Tre Venezie), wrzesień 2012 r. (<http://www.diritto24.ilsole24ore.com/sistemaSocieta/eventiBacheca/2013/01/srl-under-35-o-a-capitale-ridotto-gli-orientamenti-del-notariato-triveneto.html>) i w maksymie interpretacyjnej (*Massima*) Rady Notariatu Mediolanu (Consiglio Notarile di Milano) nr 128 z 5 marca 2013 r.

¹⁶ M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 12–13 i 22–23.

¹⁷ Art. 2463bis ust. 2 pkt 6 wł.k.c.

¹⁸ Art. 2463bis ust. 4 wł.k.c.

liwości rozporządzania udziałami *mortis causa* na rzecz osób fizycznych niespełniających tego warunku¹⁹.

Kapitał zakładowy spółki uproszczonej musi się mieścić w ustawowych granicach i wynosić (zgodnie z art. 2463bis ust. 2 pkt 3 wł.k.c.) co najmniej 1 euro, ale mniej niż 10 000 euro (kwota 10 000 euro odpowiada minimalnemu kapitałowi zakładowemu, który obowiązuje w modelu zwykłej spółki z o.o.). Ponadto występuje pewne usztywnienie zasad pokrywania kapitału zakładowego w porównaniu ze zwykłą spółką z o.o., bowiem kapitał ten musi być pokryty wyłącznie wkładami pieniężnymi, które należy wnieść w chwili powstania spółki, w całości, i tylko przez wpłacenie należnej kwoty zarządowi (wł. *organo amministrativo*).

Ustawodawca włoski nie zdecydował się natomiast na odejście od wymogu formy aktu notarialnego dla umowy spółki lub aktu założycielskiego spółki z o.o. również w jej uproszczonej postaci²⁰. Wspieraniu przedsiębiorczości służyć ma rozwiązanie legislacyjne, zgodnie z którym usługi notarialne związane z zakładaniem takiej spółki mają być świadczone nieodpłatnie, a jej wpis do rejestru przedsiębiorców jest zwolniony z opłat skarbowych²¹.

Kolejną istotną cechą modelu uproszczonej spółki z o.o. jest ograniczenie swobody kształtowania treści umowy spółki przez wprowadzenie obowiązku przyjęcia aktu założycielskiego i statutu zgodnych ze wzorem sporządzonym przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Ekonomii i Finansów oraz Ministrem Rozwoju Ekonomicznego. Wzór ten, zwany „modelem standardowym” (*modello standard*), został wprowadzony dekretem ministerialnym D.M. nr 138 z dnia 23 czerwca 2012 r.²² i natychmiast wzbudził debatę o granicach możliwych zmian, które strony umowy spółki mogłyby wprowadzić do jego tekstu w celu uwzględnienia własnych potrzeb w zakresie organizacji spółki oraz praw wspólników. Pierwotna wykładnia tego wymogu, dokonana przez Ministerstwo Rozwoju Ekonomicznego i opierająca się na brzmieniu dekretu D.L. 1/2012²³, była bardzo sztywna i dopuszczała możliwość wprowadzania w tym wzorze wyłącznie niewielkich redakcyjnych zmian²⁴, co spotkało się z krytyką ze

¹⁹ Wskazówki Komitetu Międzyregionalnego Rad Notariatu Trzech Wenecji (Orientamento del Comitato Interregionale dei Consigli Notarili delle Tre Venezie).

²⁰ W rezultacie poważnych wątpliwości dotyczących porządku publicznego przedstawionych przez Narodową Radę Notariatu (Consiglio Nazionale del Notariato) nie zrezygnowano ostatecznie z kontroli notarialnej przy powstawaniu tych nowych modeli spółek; szerzej na ten temat zob. F. Attanasio: *S.r.l. semplificata: verso il superamento della nozione di capitale sociale?*, Le Società, Mensile di Diritto e Pratica Commerciale Societaria e Fiscale 2012, nr 8–9, s. 900.

²¹ Art. 3 ust. 3 D.L. nr 1/2012.

²² Gazzetta Ufficiale z 14 sierpnia 2012 r., nr 189.

²³ Nota z dnia 30 sierpnia 2012 r. wydana przez Ministerstwo Rozwoju Ekonomicznego (Ministero dello Sviluppo Economico) i adresowana do Izby Handlu, Przemysłu, Rzemiosła i Rolnictwa w Cosenza (Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Cosenza), Prot. Nr 0182223.

²⁴ Zob. Wskazówki Komitetu Międzyregionalnego Rad Notariatu Trzech Wenecji, *op. cit.* Mowa była o formułach językowych, których notariusz może użyć w sporządzonej przez siebie umowie lub akcie, bez naruszania jednak zasad zawartych w tym wzorze.

strony doktryny i praktyki²⁵. Ta oficjalna, urzędowa wykładnia uległa jednak ostatnio zmianie. Aktualnie stronom umowy spółki przyznaje się prawo do modyfikacji wzoru, o ile dokonane zmiany pozostają w granicach wyznaczonych przez włoski kodeks cywilny dla zwykłej spółki z o.o.²⁶ Doktryna zwróciła natychmiast uwagę na wątpliwość, czy wprowadzenie takich zmian w urzędowym wzorze nie eliminuje ulgi w formie bezpłatnych usług notarialnych, a sama swoboda formułowania aktu i statutu nie zaciera granic między modelem uproszczonej spółki z o.o. a modelem spółki z o.o. o niskim kapitale²⁷.

Zaznaczyć wreszcie należy, że ustawodawca przewidział w odniesieniu do uproszczonej spółki z o.o. specjalne wymogi jawności, zgodnie z którymi nazwa (firma) tej spółki musi zawierać oznaczenie *società a responsabilità limitata semplificata* lub w skrócie S.r.l.s. Ponadto dokumenty, korespondencja i strona internetowa spółki muszą zawierać tę nazwę, a także wskazywać wysokość podpisanego i wpłaconego kapitału zakładowego, siedzibę spółki oraz rejestr przedsiębiorców, do którego spółka została wpisana²⁸. Pozostałe regulacje dotyczące bezpośrednio uproszczonej spółki z o.o. zawarte są w ust. 2 art. 246bis w.l.k.c. Ostatnia zasada zawarta w art. 2463bis w.l.k.c. polega na odwołaniu się do przepisów dotyczących „zwykłej” spółki z o.o. w odniesieniu do kwestii związanych z funkcjonowaniem uproszczonej spółki z o.o. nieuregulowanych bezpośrednio w dotyczącym jej akcie prawnym, o ile są one zgodne z naturą spółki uproszczonej.

3. SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ O NISKIM KAPITALE

Model spółki z o.o. o niskim kapitale został wprowadzony do włoskiego porządku prawnego dekretem D.L. nr 83 z dnia 22 czerwca 2012 r. w celu pobudzenia przedsiębiorczości, podtrzymania wzrostu gospodarczego państwa oraz polepszenia pozycji rankingowej Włoch w klasyfikacji „doing business” Banku Światowego²⁹.

²⁵ Zob. L. De Angelis i G. Ventura: *Srls, lo statuto rigido le affossa*, „Italia Oggi” z 8 listopada 2012 r. (http://www.italiaoggi.it/news/dettaglio_news.asp?id=201211081308353969&chkAgenzie=ITALIAOGGI&titolo=Srls,%20lo%20statuto%20rigido%20le%20affossa) oraz M. Cian: *S.r.l., S.r.l. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 1112–1115.

²⁶ Interpretacja zawarta w okólniku Ministerstwa Rozwoju Ekonomicznego (Circolare Ministero dello Sviluppo Economico), nr 3657/C, Prot. Nr 0000033, z dnia 2 stycznia 2013 r. i adresowana do Izb Handlu, Przemysłu, Rzemiosła i Rolnictwa (Camere di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura). Okólnik ten został wydany na podstawie opinii Ministerstwa Sprawiedliwości (Ministero della Giustizia) zawartej w nocie Ministerstwa Sprawiedliwości, Prot. nr 43644, z dnia 10 grudnia 2012 r. i adresowanej do Ministerstwa Rozwoju Ekonomicznego. Ostatnio Rada Notariatu Mediolanu wydała dnia 5 marca 2013 r. wyjaśnienie (*Massima*) nr 127 na temat dozwolonych zmian we wzorze uproszczonej spółki z o.o.

²⁷ Zob. A. Busani: *Statuti Srls, modifiche da pagare al notaio*, *Eventiquattro* — Gruppo 24 Ore z 10 stycznia 2013 r. (<http://eventiquattro.ilsole24ore.com/eventi-e-altro/diritto-e-societa/notizie/2013/01/10/statuti-srls-modifiche-da-pagare-al.aspx>).

²⁸ Art. 2463bis ust. 3 w.l.k.c.

²⁹ M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 22.

Należy zaznaczyć, że spółka ta wskazuje wiele cech wspólnych z przedstawioną wyżej uproszczoną spółką z o.o.

Podobnie jak przedstawiona powyżej uproszczona spółka z o.o., spółka z o.o. o niskim kapitale może powstać na mocy umowy (względnie aktu założycielskiego spółki jednoosobowej) zawartej pomiędzy osobami fizycznymi, jednak podstawowa różnica polega na tym, że model ten nie przewiduje żadnego ograniczenia wiekowego w stosunku do osób, które mogą być współnikami³⁰. Ustawodawca nie przewidział też urzędowego wzoru aktu założycielskiego i statutu spółki z o.o. o niskim kapitale³¹. Umowa spółki lub jej akt założycielski muszą być sporządzone w formie aktu notarialnego, który ma zawierać postanowienia określone w ustawie (art. 2463bis ust. 2 w.l.k.c.). Członkami zarządu tego podtypu spółki mogą być osoby fizyczne niebędące współnikami³². Wysokość kapitału zakładowego musi wynosić (zgodnie z art. 2463bis ust. 2 pkt 3 w.l.k.c.) co najmniej 1 euro, ale mniej niż 10 000 euro. Kapitał zakładowy musi zostać w całości pokryty w chwili powstania spółki wyłącznie wkładami pieniężnymi i poprzez wpłacenie należnej kwoty zarządowi. Nazwa (firma) tej spółki musi zawierać oznaczenie *società a responsabilità limitata a capitale ridotto* lub w skrócie S.r.l.c.r. Ponadto dokumenty, korespondencja i strona internetowa spółki muszą wskazywać tę nazwę, a także wysokość objętego i opłaconego kapitału zakładowego, siedzibę spółki oraz rejestr, do którego spółka została wpisana³³. Spółki z o.o. o niskim kapitale nie dotyczą ulgi i zwolnienia od opłat notarialnych i skarbowych przewidzianych dla uproszczonej spółki z o.o. Z drugiej strony podtyp spółki o niskim kapitale nie podlega ograniczeniom w zakresie obrotu udziałami *inter vivos*, które znajdują zastosowanie do tego drugiego podtypu (por. wyżej). W odniesieniu do pozostałych aspektów funkcjonowania spółki z o.o. o niskim kapitale, które nie są przedmiotem szczególnej regulacji, mają zastosowanie przepisy dotyczące zwykłej spółki z o.o., o ile są one zgodne z naturą tego normatywnego podtypu spółki³⁴.

W praktyce i doktrynie wciąż jeszcze istnieje wiele wątpliwości dotyczących regulacji nowych podtypów spółki z o.o., a ich katalog jest szerszy od tych, które przedstawiono tu w sposób syntetyczny. Nasuwa się między innymi pytanie, czy zmiana modelu spółki z o.o. z jednego podtypu normatywnego na inny (np. z uproszczonego na zwykłą) stanowi przekształcenie podlegające regulacji zmiany formy³⁵. Obecna sytuacja pozwala przypuszczać, że w przyszłości zostaną wydane kolejne

³⁰ Art. 44 ust. 1 D.L. 83/2012.

³¹ Zob. M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 24–25; autor przedstawia wykładnię, według której brak wspomnienia przez ustawodawcę w D.L. 83/2012 o wzorze dla spółki z o.o. o niskim kapitale (inaczej niż w D.L. 1/2012 dla uproszczonej spółki z o.o.) świadczy o tym, że odniesienie do art. 2643bis ust. 2 dotyczy wyłącznie tam zawartej listy postanowień.

³² Art. 44 ust. 2 D.L. 83/2012.

³³ Art. 44 ust. 3 D.L. 83/2012.

³⁴ Art. 44 ust. 4 D.L. 83/2012.

³⁵ Zob. w tej kwestii maksymę nr 132 Rady Notariatu Mediolanu z dnia 5 marca 2013 r. oraz M. Cian: *S.r.l., S.r.l. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 1107–1112.

akta wykładowi (np. instrukcje ministerialne) lub interpretacje notarialne wyjaśniające najbardziej kontrowersyjne kwestie będące pokłosiem ostatniej reformy.

4. INSTRUMENTY OCHRONY WIERZYCIELI

Cechą obydwu przedstawionych powyżej nowych podtypów normatywnych spółki z o.o. w prawie włoskim jest wysokość kapitału zakładowego, mieszcząca się w przedziale od 1 do 10 000 euro. Jak zaznaczono na początku opracowania, obniżenie kapitału zakładowego do 1 euro, poprzedzone długoletnią debatą³⁶, przybliżyło włoskie prawo spółek do wzorców już obecnych w porządkach prawnych kilku innych państw europejskich (np. we Francji czy Niemczech, gdzie w wyniku odpowiednich reform również zniesiono poprzednio obowiązujące minima kapitałowe w spółkach z o.o.). Zniesienie minimum kapitałowego w żadnym razie nie oznaczało jednak rezygnacji ustawodawcy z kapitałowego charakteru spółki z o.o. oraz uchylecia przepisów służących ochronie jej struktury majątkowej, a miało jedynie na celu ułatwienie dostępu do formy spółki określonym grupom społecznym oraz umożliwienie im podjęcia autonomicznej decyzji co do wysokości kapitału zakładowego, który musi się jednak dalej mieścić w ustawowo określonych granicach. W związku z tym pojawia się pytanie o instrumenty ochrony wierzycieli w nowych podtypach normatywnych spółki z o.o. Kwestia ta ma wyjątkowe znaczenie praktyczne, gdyż, jak zostało trafnie zauważone w doktrynie włoskiej, w spółkach o niskim kapitale zakładowym ryzyko prowadzenia działalności może zostać łatwo przeniesione ze współników na wierzycieli spółki³⁷.

Próżno szukać we włoskiej reformie nowych mechanizmów ochrony wierzycieli spółki uzupełniających lub zastępujących instrumenty oparte na kapitale zakładowym, na wzór regulacji przyjętych w innych państwach, które wcześniej wprowadziły do własnego porządku prawnego podobne modele spółki kapitałowej. Owszem, podczas prac nad nowelą pojawiła się propozycja wprowadzenia mechanizmu rezerwy obowiązkowej, podobnej do regulacji zastosowanej w prawie niemieckim w odniesieniu do *Unternehmergesellschaft haftungsbeschränkt* (UG), jednak ostatecznie nie została ona zaakceptowana³⁸. Propozycja ta została krytycznie przyjęta w doktrynie, w której zauważono, że rezerwa ta jest niczym innym jak przywróceniem kapitału zakładowego o poprzednio obowiązkowej wysokości mi-

³⁶ Zob. np.: G. Bosi, S. Trento: *Il governo dell'impresa — Economia e diritto della corporate governance*, Bologna 2012, s. 100 i n.; E. Ginevra: *Conferimenti e formazione del capitale sociale nella costituzione della s.r.l.*, *Rivista delle Società* 2007, s. 102 i n.; M. Miola: *Il sistema del capitale sociale e le prospettive di riforma nel diritto europeo delle società di capitali*, *Rivista delle Società* 2005, s. 1199 i n.

³⁷ M. Cian: *S.r.l., S.r.l. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 1122.

³⁸ F. Attanasio: *S.r.l. semplificata: verso...*, *op. cit.*, s. 901; proponowany mechanizm miał polegać na odkładaniu 25% zysków netto na rezerwę obowiązkową, która razem z kapitałem miała nie przekraczać w sumie kwoty 10 000 euro.

nimalnej, tylko że inną drogą i *ex post*³⁹. Instrumentów ochrony wierzycieli trzeba szukać więc gdzie indziej, na przykład wśród już istniejących regulacji lub tych, które na ich podstawie mogą ewentualnie dopiero się rozwinąć w drodze wykładni i w wyniku działalności prawotwórczej sądów.

W poszukiwaniu alternatywnych środków wskazuje się w doktrynie na ogólne zasady umów i odpowiedzialności cywilnej oraz mechanizmy prawa upadłościowego⁴⁰. Ponadto, nie bez znaczenia są także konkretne sposoby ochrony wierzycieli w postaci obowiązków publikacyjnych i zasad jawności⁴¹, a także standardy postępowania członków zarządu⁴² oraz różnego rodzaju umowy typu *financial covenants*⁴³.

4.1. OBOWIĄZUJĄCE ZASADY KODEKSU CYWILNEGO

W pierwszej kolejności należy szukać środków ochrony wierzycieli nowych podtypów spółki z o.o. w przepisach aktualnie obowiązującego prawa, zawartych we włoskim kodeksie cywilnym. Prawo to przewiduje dwa rodzaje zasad ochrony kapitału zakładowego, tj. zasadę pokrycia tego kapitału w chwili powstania spółki oraz zasadę jego utrzymania, na którą składają się regulacje dotyczące kwestii podziału zysków, dokonywania operacji na własnych udziałach i postępowania na wypadek strat w tym kapitale⁴⁴.

W tradycyjnej zwykłej spółce z o.o. pokrycie kapitału zakładowego może nastąpić przez wniesienie wkładów pieniężnych lub niepieniężnych. W tym pierwszym wypadku, w chwili podpisania umowy spółki co najmniej 25% wkładów pieniężnych musi zostać wniesionych przelewem na rachunek bankowy, wpłata ta może jednak zostać zastąpiona polisą ubezpieczeniową lub poręczeniem bankowym⁴⁵. Wkładem niepieniężnym mogą być wszelkie aktywa, dla których możliwa jest wycena ekonomiczna (art. 2464 ust. 2 i 6 w.l.k.c.), a także, jak przyjmuje się w doktrynie, świadczenie pracy lub usług⁴⁶. Wkłady niepieniężne muszą w każdym wypadku zostać zabezpieczone polisą ubezpieczeniową lub poręczeniem bankowym i poddane wycenie biegłego⁴⁷ wybranego przez strony umowy spółki (w spółce akcyjnej w podobnej sytuacji, zgodnie z art. 2343 w.l.k.c., biegły wybierany jest

³⁹ M. Miola: *La tutela dei creditori ed il capitale sociale: realtà e prospettive*, Rivista delle Società 2012, s. 251.

⁴⁰ M. Miola: *Il sistema del capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 1241.

⁴¹ *Ibidem*, s. 1211 i G. Bosi, S. Trento: *Il governo dell'impresa...*, *op. cit.*, s. 102.

⁴² G. Bosi, S. Trento: *Il governo dell'impresa...*, *op. cit.*, s. 102.

⁴³ M. Miola: *Il sistema del capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 1212.

⁴⁴ Szerzej zob. okólnik Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych, *op. cit.*, s. 1282.

⁴⁵ Art. 2464 ust. 4 w.l.k.c. W spółce jednoosobowej obowiązek przelewu na rachunek bankowy dotyczy 100% wkładów pieniężnych.

⁴⁶ F. Galgano: *Diritto Commerciale...*, *op. cit.*, s. 464.

⁴⁷ Art. 2464 ust. 6 i art. 2465 ust. 1 w.l.k.c. Ten ostatni artykuł stanowi, że biegły musi spełniać tylko jeden warunek, tj. być wpisanym do specjalnego rejestru.

przez sąd)⁴⁸. Przedstawione zasady dotyczące natury wkładów niepieniężnych i sposobu pokrycia kapitału zakładowego nie mają jednak zastosowania w odniesieniu do nowych podtypów, w przypadku których stosuje się opisane wcześniej restrykcyjne zasady przewidziane w nowym art. 2463bis ust. 2 pkt 3 w.l.k.c. (m.in. wymóg pokrycia kapitału zakładowego wyłącznie wkładami pieniężnymi).

Jeżeli chodzi o zasadę utrzymania kapitału, w pierwszej kolejności wskazać należy na regulację prawa włoskiego, która wyklucza możliwość dokonania podziału zysków na rzecz wspólników w przypadku, gdy bilans spółki wykazuje straty uszczuplające kapitał zakładowy (art. 2478bis w.l.k.c.). Wyплаты te mogą zostać dokonane dopiero po odpowiednim obniżeniu kapitału lub wyrównaniu strat. Warto zaznaczyć, że podobna zasada obowiązuje również w spółkach osobowych, zgodnie z art. 2303 w.l.k.c.⁴⁹ Po drugie, jednoznacznie zakazuje się nabywania przez spółkę z o.o. własnych udziałów oraz udzielania gwarancji i zabezpieczeń pod takie nabycie (art. 2474 w.l.k.c.). Trzecia grupa mechanizmów znajduje zastosowanie w sytuacji wystąpienia znacznych strat uszczuplających kapitał zakładowy, przy czym konsekwencje przewidziane w ustawie uzależnione są od rozmiaru strat i ich relacji do kapitału zakładowego. Wyróżnia się w tym zakresie trzy przypadki. W sytuacji gdy straty spółki nie przekraczają 1/3 kapitału zakładowego, nie jest wymagane odpowiednie obniżenie kapitału zakładowego. Jeżeli jednak straty przewyższają 1/3 tego kapitału, członkowie zarządu mają obowiązek zwołać zgromadzenie wspólników tak, aby mogło ono podjąć „stosowne decyzje”⁵⁰. Jednak również w takim wypadku ustawa nie zobowiązuje wspólników do podjęcia konkretnych działań. Wreszcie trzecia sytuacja, gdy straty nie tylko przewyższają 1/3 tego kapitału, ale równocześnie skutkują obniżeniem kapitału własnego spółki poniżej minimalnej ustawowej wysokości kapitału zakładowego (który dla „zwykłej” spółki z o.o. wynosi 10 000 euro). W takim przypadku członkowie zarządu mają obowiązek zwołać zgromadzenie wspólników, które musi podjąć decyzję albo o zmianie wysokości kapitału zakładowego polegającej na jednoczesnym jego (nominalnym) obniżeniu i (realnym) podwyższeniu do obowiązującego minimum ustawowego, albo o przekształceniu spółki z o.o. na przykład w spółkę osobową lub w jeden z nowych normatywnych podtypów⁵¹. Niepodjęcie którejkolwiek ze wskazanych skutkuje przymusową likwidacją spółki (art. 2484 ust. 1 pkt 4 w.l.k.c.).

⁴⁸ Art. 2465 w.l.k.c.

⁴⁹ Okólnik Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych, *op. cit.*, s. 1283. Zgodnie z art. 2247 w.l.k.c. wszystkie spółki cechują się wniesieniem wkładów w celu prowadzenia wspólnego przedsięwzięcia, jednak w spółkach osobowych ten wymóg nie wiąże się z ustawowo określonym kapitałem, lecz ze swobodną decyzją stron umowy. Artykuł 2253 ust. 2 w.l.k.c. stanowi natomiast, na wypadek niepodjęcia przez wspólników decyzji co do wysokości kapitału, że wkłady wspólników powinny być odpowiednie do realizacji przedmiotu działalności spółki; szerzej na ten temat zob. F. Galgano: *Diritto Commerciale...*, *op. cit.*, s. 50–51.

⁵⁰ Art. 2446 i 2482bis w.l.k.c.

⁵¹ Art. 2447 i 2482ter w.l.k.c. Szerzej na ten temat zob. okólnik Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych, *op. cit.*, s. 1282–1283 i 1288–1289.

Ponieważ przedstawione regulacje służące ochronie kapitału zakładowego obowiązują *expressis verbis* w odniesieniu do „zwykłej” spółki z o.o., powstały w doktrynie wątpliwości w kwestii ich zastosowania do nowych podtypów normatywnych spółki z o.o.⁵² Niski kapitał zakładowy dopuszczony w tych spółkach może stać się źródłem łatwych do przewidzenia kłopotów, a wspólnicy praktycznie co krok musieliby się spotykać w celu dokonania albo rekapitalizacji spółki, albo jej przekształcenia⁵³. Zgodnie z najnowszą maksymą interpretacyjną przyjętą przez Radę Notariatu Mediolanu również nowe podtypy mają podlegać przedstawionym przepisom o ochronie kapitału w zwykłej spółce z o.o.⁵⁴ Należy jednak sądzić, iż w przypadku, gdy proste zastosowanie tych przepisów do nowych podtypów spółki z o.o. prowadziłyby do paradoksalnych sytuacji, konieczne jest znalezienie takiej interpretacji, która będzie uwzględniać specyfikę nowych form i umożliwi ich funkcjonowanie w praktyce. Została więc zaproponowana wykładnia, według której wymienione zasady ochrony kapitału zakładowego przyjęły po reformie nową funkcję, która dla nowych podtypów polega na nakazie zachowania równowagi między aktywami i pasywami⁵⁵. W praktyce owa „zasada równowagi” oznacza konieczność przekazywania zysków z działalności na majątek spółki w celu uniknięcia wyżej wskazanych konsekwencji prawnych (przekształcenia lub likwidacji spółki) i przypomina nieco mechanizm obowiązkowego tworzenia rezerwy⁵⁶. W systemie ochrony wierzycieli majątek spółki (w budowie) zastępuje więc tworzony z wkładów wspólników kapitał zakładowy⁵⁷ oraz pozwala ustalić maksymalną część zysku spółki, która może zostać wypłacona wspólnikom⁵⁸. Jak stwierdzono w doktrynie, choć mechanizm ten powinien teoretycznie zabezpieczać interesy wierzycieli⁵⁹, to jednak nie stanowi on dla nich idealnej ochrony przed niewypłacalnością spółki.

4.2. STANDARDY POSTĘPOWANIA CZŁONKÓW ZARZĄDU

Istotnym elementem systemu ochrony wierzycieli spółek kapitałowych są prawne standardy postępowania oraz zasady odpowiedzialności członków zarządu tych spółek (wł. *amministratori*). Jak trafnie przyjmuje się w doktrynie, zasady od-

⁵² Zob. M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 58–60.

⁵³ *Ibidem*, s. 58 oraz M. Cian: *S.r.l., S.r.l. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 1122–1123.

⁵⁴ Maksyma nr 131 z dnia 5 marca 2013 r. Rady Notariatu Mediolanu i okólnik (*Circolare*) nr 6 z dnia 25 marca 2013 r. wydany przez Włoskie Stowarzyszenie Doradców Podatkowych i Księgowych w Mediolanie (Associazione Italiana Dottori Commercialisti ed Esperti Contabili, Sezione di Milano), s. 12 i 13.

⁵⁵ Okólnik Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych, *op. cit.*, s. 1284.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ V. Salafia: *La società a responsabilità limitata...*, *op. cit.*, s. 153.

⁵⁸ G. Strampelli: *Capitale sociale e struttura finanziaria delle società in crisi*, *Rivista delle Società* 2012, s. 616 (tam w przyp. 35) oraz M. Miola: *La tutela dei creditori...*, *op. cit.*, s. 269.

⁵⁹ G. Strampelli: *Capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 616.

powiedzialności członków zarządu spółki z o.o. znajdują w pełni zastosowanie również w odniesieniu do nowych podtypów spółki z o.o.⁶⁰ Nie ulega więc wątpliwości, że można do nich stosować art. 1176 ust. 2 w.l.k.c., zawierający ogólną zasadę obowiązku zachowania tzw. rzetelności zawodowej przy wykonywaniu zobowiązań (tj. obowiązków zarządców)⁶¹, oraz art. 2476 w.l.k.c., który przewiduje odpowiedzialność odszkodowawczą zarządców wobec spółki (w ust. 1) i wobec pojedynczych wspólników lub osób trzecich za szkodę bezpośrednio im wyrządzoną (w ust. 6)⁶². Wątpliwości powstają jednak w przypadku pewnych reguł dotyczących spółki akcyjnej i stosowanych do zwykłej spółki z o.o. w drodze analogii⁶³. Problem ten dotyczy w pierwszej kolejności art. 2381 ust. 5 w.l.k.c., który przewiduje odpowiedzialność członków zarządu za prowadzenie spraw spółki i jej prawidłową organizację (przez co rozumie się administrowanie jej sprawami i prowadzenie rachunkowości) w sposób odpowiadający celom i wielkości spółki. Przepis ten może być także postrzegany jako normatywna podstawa obowiązku zarządców implementacji mechanizmów planowania finansowego⁶⁴. Przyjmując taką opcję, jesteśmy już o krok od ewentualnego adresowanego do zarządców nakazu bieżącej kontroli stanu finansów spółki⁶⁵. Kolejno wskazuje się na przewidziany w art. 2394 w.l.k.c. obowiązek członków zarządu ostrożnego gospodarowania majątkiem spółki. Uznanie, że obowiązek ten istnieje również w uproszczonych podtypach spółki z o.o., służyć będzie wzmocnieniu pozycji wierzycieli oraz powinien skłaniać samych członków zarządu do bardziej ostrożnej działalności⁶⁶. Przyjęcie obu tych zasad w nowych podtypach spółek z o.o. jest pożądane z punktu widzenia ochrony wierzycieli i spójności systemu. W tej kwestii najprawdopodobniej będzie musiało się jednak ostatecznie wypowiedzieć orzecznictwo.

Żadnej wątpliwości w doktrynie nie nasuwa natomiast stosowanie do nowych podtypów spółki z o.o. zasad zawartych w art. 2485 i 2486 w.l.k.c., dotyczących odpowiedzialności członków zarządu za brak stwierdzenia w odpowiednim czasie, że nastąpiła któraś z okoliczności prowadzących do rozwiązania spółki (np. straty przewyższają 1/3 kapitału i równocześnie skutkują obniżeniem kapitału własnego

⁶⁰ M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, op. cit., s. 87.

⁶¹ *Ibidem*, s. 88.

⁶² *Ibidem*, s. 94.

⁶³ Na przykład na temat możliwości zastosowania w drodze analogii art. 2394 w.l.k.c. w zwykłej spółce z o.o. zob. orzeczenie Sądu w Neapolu (Tribunale di Napoli), Sez. VII, z dnia 11 stycznia 2011 r. komentowane przez E. Civera: *Esiste ancora l'azione di responsabilità dei creditori sociali di una s.r.l.!*, *Le Società*, Mensile di Diritto e Pratica Commerciale Societaria e Fiscale 2011, nr 5, s. 510 i orzeczenie Sądu w Mediolanie (Tribunale di Milano), Sez. VIII, z dnia 18 stycznia 2011 r. komentowane przez P. Ghilione i M. Biallo: *Responsabilità degli amministratori di s.r.l. verso i creditori sociali*, *Le Società*, Mensile di Diritto e Pratica Commerciale Societaria e Fiscale 2011, nr 10, s. 1145.

⁶⁴ G. Strampelli: *Capitale sociale...*, op. cit., s. 617. Zwraca się uwagę na belgijski model spółki „SPRL–Starter”, który przewiduje obowiązek, aktualizujący się w chwili założenia nowej spółki, sporządzenia planu finansowego; szerzej na ten temat zob. G.B. Portale: *Società a responsabilità limitata...*, op. cit., s. 1242–1243.

⁶⁵ G. Strampelli: *Capitale sociale...*, op. cit., s. 620 i 621.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 626.

spółki poniżej minimalnej ustawowej wysokości kapitału zakładowego) oraz za naruszenie zasady, zgodnie z którą, po zaistnieniu takiej okoliczności, zarządzanie spółką musi odbywać się jedynie w sposób, który pozwoli zachować stan i wartość majątku spółki⁶⁷. W doktrynie wskazuje się na podobieństwo tej regulacji do występującej w prawie angielskim koncepcji tzw. *wrongful trading*, z tą jednak różnicą, że w prawie włoskim wyżej opisany obowiązek ostrożnego zarządzania pojawia się wcześniej niż przed chwilą nieuniknionej niewypłacalności, której wystąpienie jest przesłanką odpowiedzialności z tytułu *wrongful trading*⁶⁸.

Przedstawione standardy postępowania i odpowiedzialności zarządu uzupełniają regulacje dotyczące kapitału zakładowego i łącznie z nimi tworzą system ochrony wierzycieli spółek z o.o. we wszystkich jej normatywnych podtypach.

4.3. ŚRODKI FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI

Jak już zaznaczono, na kształt danego systemu ochrony wierzycieli spółek kapitałowych w praktyce istotny wpływ wywierają sposób i źródła finansowania ich działalności. W tym kontekście włoska doktryna odwołuje się często do doświadczeń poczynionych na gruncie innych systemów prawa⁶⁹. W prawie włoskim do problematyki tej nawiązuje art. 2467 w.l.k.c., który *expressis verbis* dopuszcza możliwość finansowania spółki z o.o. przez samych wspólników poprzez dostarczenie jej kapitału obcego w formie pożyczki. Taki sposób finansowania spółek może się jednak okazać w praktyce problematyczny z punktu widzenia innych wierzycieli spółki. Formalnie bowiem wspólnik udzielający spółce pożyczki staje się jej wierzycielem i może korzystać z prawnych mechanizmów ochrony wierzycieli na równi z innymi „zewnętrznymi” wierzycielami, którzy nie mają jednak takiej jak on faktycznej (i prawnej) możliwości kontroli i ingerowania w działalność spółki, w tym także kolejności spłaty jej zobowiązań. W praktyce wspólnicy-pożyczkodawcy mogą w ten sposób dokonywać nadużyć ze szkodą dla pozostałych wierzycieli spółki. Dlatego też prawo włoskie przewiduje w art. 2467 w.l.k.c. odpowiednie regulacje (wzorowane częściowo na prawie niemieckim), które mają na celu zabezpieczenie interesów wierzycieli spółek, których działalność jest finansowana przez wspólników w drodze pożyczek⁷⁰. Mechanizm ten polega na uzależnieniu dopuszczalności spłaty pożyczek wspólników od uprzedniego zaspokojenia „zewnętrznych” wierzycie-

⁶⁷ M. Miola: *Il sistema del capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 1276 i G. Strampelli: *Capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 626.

⁶⁸ M. Miola: *La tutela dei creditori...*, *op. cit.*, s. 312. Szerzej na temat *wrongful trading* zob. A. Dignam: *Hicks & Goo's Cases & Materials on Company Law*, 7 Ed., Oxford University Press 2011, s. 385 i 635.

⁶⁹ Zob. G. Bosi i S. Trento: *Il governo dell'impresa...*, *op. cit.*, s. 100–106 i M. Miola: *Il sistema del capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 1205–1213, gdzie autorzy obszernie analizują aspekty północnoamerykańskiego systemu *debtor oriented*.

⁷⁰ Szerzej na ten temat zob. M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 165–172.

li spółki, w przypadku gdy: a) pojawia się zbyt duże zadłużenie w stosunku do wysokości kapitału⁷¹ lub b) spółka znajduje się w sytuacji finansowej, w której z gospodarczego punktu widzenia racjonalne (wł. *ragionevole*) byłoby wniesienie wkładów na kapitał zakładowy i tym samym powiększenie kapitału własnego spółki zamiast udzielenia jej pożyczki, która powiększa jej zadłużenie⁷². Celem tej normy jest zapobieganie przeniesieniu ryzyka prowadzenia działalności spółki ze współników na wierzycieli zewnętrznych w sytuacji jej kryzysu finansowego⁷³. W doktrynie trafnie zwraca się uwagę na fakt, że w nowych podtypach spółki z o.o., z uwagi na przewidzianą maksymalną ustawową wysokość kapitału zakładowego (9999,99 euro), podwyższenie tego kapitału nie zawsze będzie możliwe, dlatego też udzielanie pożyczek przez współników może stać się dla tych spółek głównym sposobem ich finansowania⁷⁴. Artykuł 2467 w.l.k.c. może odgrywać w przyszłości bardzo istotną rolę w ochronie wierzycieli nowych podtypów spółki z o.o., zawiera bowiem mechanizm utrzymywania równowagi pomiędzy zadłużeniem i majątkiem spółki⁷⁵. Pierwszą odsłonę tego ważnego mechanizmu kontroli, w formie nowej wykładni art. 2482ter w.l.k.c., przedstawiono wyżej przy opisie nowego zastosowania zasad utrzymania kapitału w spółce z o.o.

5. WNIOSKI

Nie ulega wątpliwości, że przedstawione nowe modele spółek z ograniczoną odpowiedzialnością pozwalają na szybkie i tanie ich zakładanie, umożliwiając wyłączenie osobistej odpowiedzialności za zobowiązania prowadzonego w ramach spółki przedsiębiorstwa. W ocenie włoskiego ustawodawcy łatwy dostęp do spółek z o.o. przyczynić się ma do rozwiązania pilnego problemu bezrobocia⁷⁶. Ubocznym negatywnym skutkiem tej reformy jest jednak zagrożenie, jakie dla wierzycieli stwarzać może działalność niedokapitalizowanych spółek. Zagrożenie to staje się szczególnie realne ze względu na brak konkretnych instrumentów ochrony wierzycieli w nowych normatywnych podtypach spółki z o.o. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, ochrona ta opiera się z jednej strony na już istniejących ustawowych mechanizmach dotyczących utrzymania kapitału zakładowego w „zwykłej” spółce z o.o. (przy założeniu ich odpowiedniego stosowania do nowych podtypów), a z drugiej strony — na regulacjach odnoszących się do obowiązków (standardów zacho-

⁷¹ Art. 2467 ust. 2 w.l.k.c. nie wskazuje na żadną ustawowo określoną relację długu do kapitału, mówi tylko o nadmiernym braku równowagi (wł. *eccessivo squilibrio*).

⁷² Art. 2467 ust. 2 w.l.k.c.

⁷³ G. Strampelli: *Capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 643–644.

⁷⁴ M. Iori: *S.R.L. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 55 i 170 oraz M. Miola: *Il sistema del capitale sociale...*, *op. cit.*, s. 1304.

⁷⁵ Zob. okólnik Stowarzyszenia Włoskich Spółek Akcyjnych, *op. cit.*, s. 1285.

⁷⁶ V. Salafia: *La società a responsabilità limitata...*, *op. cit.*, s. 154.

wania) zarządców spółek w zakresie czuwania nad sytuacją finansową spółki oraz do dłużnego finansowania działalności spółki przez wspólników. *Last but not least*, wierzyciele tych spółek będą musieli sami zadbać o swoje interesy, żądając od nich lub bezpośrednio od ich wspólników udzielenia odpowiednich zabezpieczeń osobistych lub rzeczowych dla swoich wierzytelności.

Wypada się zgodzić z poglądem wyrażonym w doktrynie, iż przedstawione ograniczenia ustawowe w organizacji nowych podtypów spółki z o.o. przesądzają o ich „przejściowym” charakterze w tym sensie, że podtypy te stanowią jedynie „wehikuł prawny”, który docelowo powinien zostać przekształcony przez wspólników w „zwykłe” spółki z o.o.⁷⁷ Ustawodawca traktuje więc te nowe podtypy utylitarne, jako instrumenty mające ułatwić podjęcie prowadzenia działalności. Nie można natomiast mówić o rzeczywistej, systemowej reformie włoskiej spółki z o.o., która w sposób istotny zmieniałaby regulację jej struktury majątkowej i wprowadzała nowe instrumenty ochrony wierzycieli, takie jak test wypłacalności czy wyraźny nakaz monitorowania sytuacji finansowej spółki przez jej zarządców. Dlatego też wątpliwe jest, czy działania podjęte przez włoskiego ustawodawcę mogą stanowić wzór dla legislatorów w innych państwach, w tym w Polsce. Bardziej właściwe (zarówno z włoskiego, jak i polskiego punktu widzenia) wydaje się kompleksowe i jednolite podejście do kwestii reformy struktury majątkowej spółki z o.o., które polegałyby na wprowadzeniu regulacji z jednej strony liberalizujących reżim kapitału zakładowego (w szczególności generalne obniżenie jego minimum do 1 euro względnie 1 złotego), a z drugiej strony — wprowadzenie regulacji służących bardziej efektywnej ochronie wierzycieli wszystkich spółek z o.o. (jak np. test wypłacalności, uzależniający dokonywanie wypłat z majątku spółki od zbadania, czy nie stwarza to zagrożenia dla jej wypłacalności i płynności finansowej). Na tym tle na aprobatę zasługuje raczej koncepcja, którą stara się realizować polski projekt reformy struktury majątkowej spółki z 2010 r.⁷⁸

W podsumowaniu niniejszych rozważań konieczne jest wskazanie na istotną zmianę stanu prawnego, która nastąpiła już po złożeniu artykułu do druku. W dniu 9 sierpnia 2013 r. włoski Parlament przyjął ustawę nr 99, którą znowelizował wyżej opisane regulacje dotyczące podtypów spółki z o.o. W odniesieniu do uproszczonej spółki z o.o. został zniesiony próg wiekowy (35 lat), którego przestrzeganie było warunkiem niezbędnym do uzyskania i utrzymania statusu jej wspólnika. Usunięto też wymóg, aby w skład zarządu uproszczonej spółki z o.o. wchodził wyłącznie jej wspólnicy. Utrzymano jednak ustawowe ograniczenie, zgodnie z którym tylko osoby fizyczne mogą zostać wspólnikami tego podtypu spółki. Ustawodawca jednoznacznie przesądził również, że założyciele tej spółki obowiązani są przyjąć wzór umowy ogłoszony przez Ministerstwo Sprawiedliwości i nie mają możliwości do-

⁷⁷ M. Cian: *S.r.l., S.r.l. Semplificata...*, *op. cit.*, s. 1118.

⁷⁸ Zob. *Projekt reformy struktury majątkowej spółki z o.o.*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2010, nr 12, s. 5 oraz poświęcony reformie zeszyt *Przeglądu Prawa Handlowego* 2011, nr 9.

konywania w nim jakichkolwiek zmian. Swoboda kształtowania treści umowy tej spółki została więc wykluczona, co negatywnie może wpłynąć na jej popularność w praktyce.

Kolejna istotna zmiana polega na usunięciu z włoskiego porządku prawnego spółki z o.o. o niskim kapitale jako podtypu spółki z o.o. i na wprowadzeniu wymogu przekształcenia się takich powstałych i zarejestrowanych już spółek w uproszczone spółki z o.o. Zmiana ta może jednak skutkować powstaniem znacznej niepewności w praktyce oraz oznacza konieczność poniesienia dodatkowych kosztów przez już funkcjonujące spółki o niskim kapitale w związku z przekształceniem.

Przy okazji omawianej nowelizacji ustawodawca wprowadził też istotne zmiany dotyczące zwykłego modelu spółki z o.o., który nie był objęty zakresem wcześniejszej reformy. Zniesiono wymóg dokonania wpłaty na kapitał zakładowy na określony rachunek bankowy, zgodnie bowiem z nową treścią art. 2464 wł.k.c. wpłata powinna zostać dokonana na rzecz zarządu wybranego w umowie spółki. Najważniejsza nowość polega jednak na dopuszczeniu, aby kapitał zakładowy zwykłej spółki z o.o. był niższy niż dotychczasowe minimum 10 000 euro, jednak musi wynosić więcej niż 1 euro (art. 2463 ust. 4 wł.k.c.). W przypadku spółki, której kapitał zakładowy mieści się w tym niskim przedziale, dopuszczalne jest jego pokrycie wyłącznie wkładami pieniężnymi, które należy wnieść, w całości, poprzez wpłatę odpowiedniej kwoty nowo wybranemu zarządowi. Dodatkowym zabezpieczeniem wierzycieli jest nowo wprowadzony obowiązek (wzorowany, jak się wydaje, na prawie niemieckim — por. § 5a ust. 3 niem. ustawy o spółce z o.o. po nowelizacji z 2008 r.) tworzenia obowiązkowego kapitału rezerwowego, na który należy przeznaczać 1/5 zysku rocznego aż do czasu, gdy kapitał rezerwowy i zakładowy łącznie osiągną kwotę 10 000 euro (art. 2463 ust. 5 wł.k.c.). Środki zgromadzone w tym kapitale mogą być przeznaczone wyłącznie na podwyższenie kapitału zakładowego (ze środków własnych spółki) lub na pokrycie ewentualnych strat. Kapitał rezerwowy powinien zostać uzupełniony w każdym przypadku jego uszczuplenia.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że ostatnie nowelizacje włoskiej regulacji spółki z o.o. cechują się chaotycznością oraz brakiem koncepcyjnego i systemowego przygotowania dokonywanych zmian. Ustawodawca włoski najpierw wprowadził różne normatywne podtypy spółki z o.o., których różnicowanie opierało się na wątpliwych kryteriach (np. na maksymalnym wieku wspólników), a następnie dokonał kolejnych zmian znoszących niektóre z wymogów kępujących obrót gospodarczy, wprowadzając zarazem nowe regulacje, niekiedy nie mniej uciążliwe. Nieskoordynowane działanie włoskiego ustawodawcy z pewnością nie może być wzorem dla innych prawodawców. Przykład włoski ukazuje, iż podporządkowanie zmian w prawie spółek celowi polityczno-gospodarczemu (którym w tym przypadku było ułatwienie zakładania spółek przez „młodych przedsiębiorców” jako jeden

z instrumentów walki z kryzysem gospodarczym) może prowadzić do skutków odmiennych od zamierzonych, wywołując chaos prawny i niepewność w obrocie. Również na tym tle planowana reforma struktury majątkowej polskiej spółki z o.o., która poprzedzona była licznymi konsultacjami ze środowiskami gospodarczymi i prawniczymi, wyróżnia się *in plus*.

PAWEŁ LAURETI VIGNOLO GAŁKOWSKI

REFORM OF THE ITALIAN REGULATION
OF LIMITED LIABILITY COMPANIES: A SYSTEMATIC CHANGE
OR JUST A REACTION TO THE ECONOMIC CRISIS?

S u m m a r y

In 2012 a reform of the Italian law of limited liability company was adopted. The main feature of this reform consists in introduction of two new sub-models of limited liability company with a minimum share capital of €1, but also some other original features, presented by the author in the first part of the paper, are of relevance. Following this, an analysis of the mechanisms of creditors' protection under the existing legislation is outlined, with no new rules on this point being introduced. In particular, the provisions on capital maintenance, directors' duties and company financing are considered. The result of this analysis highlights the burdensome nature of those two new sub-models and the inadequacy of the tools available to their creditors.